

FIGUEROLA, Judit: *Andreu Nin, militant de la cultura*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2017; «Textos i Estudis de Cultura Catalana», 218.

IVAN GARCIA SALA

Universitat de Barcelona, Secció d'estudis eslaus
ivangarcia@ub.edu

No és gens exagerat afirmar que Andreu Nin és un dels mites de la cultura i la història catalana del segle xx. Part d'aquest mite s'ha trenat al voltant de la personalitat polifacètica del personatge, que destacà en àmbits ben diversos, però que és recordat, sobretot, per haver dirigit el POUM, haver estat secretari general de la Internacional Sindical Roja a l'URSS i membre del soviet de Moscou, i per haver traduït obres clàssiques i contemporànies de la literatura russa al català. Tanmateix, si des dels anys seixanta la seva activitat política i tràgica mort (i, en menor grau, la seva dimensió intel·lectual i literària) han estat objecte de diversos estudis de caràcter històric i biogràfic de mans d'autors com Pelai Pagès, Pepe Gutiérrez-Álvarez, José María Zavala, Juan Carlos Arce i Lluís Juste, la seva aportació a les lletres catalanes com a traductor, malgrat ser abastament reconeguda, no ha estat estudiada de forma detallada. La primera gran aproximació a la qüestió la féu Judit Figuerola a la seva tesina *Andreu Nin, traductor* fa una desena d'anys, i ara ella mateixa presenta un nou estudi molt més complet, en dues parts, a Publicacions de l'Abadia de Montserrat, resultat de la seva tesi doctoral. La primera, que s'acaba de publicar, dedicada principalment al Nin intel·lectual, és una introducció imprescindible a la dimensió traductora, que, com indica l'autora, es tractarà específicament a la segona part.

El primer volum de l'estudi s'atansa a la figura de Nin qüestionant, en primer lloc, el mite a partir de les diverses perspectives i interpretacions, sovint contradictòries, que s'han fet de la seva vida i del seu llegat polític i intel·lectual. En segon lloc indaga sobre la dimensió intel·lectual de Nin a partir de fonts periodístiques i bibliogràfiques diverses, completades amb l'interessantíssim contrapunt de les entrevistes que Figuerola féu a tres amics i companys poumistes de Nin: Víctor Alba, Wilebaldo Solano i Ignacio Iglesias. La primera part del volum, doncs, és un repàs d'aquelles qüestions biogràfiques i ideològiques més tractades pels estudiosos. Així, el recorregut comença amb una reflexió sobre el parador desconegut de la tomba del protagonista, per passar després a tractar la seva formació i primeres activitats pedagògiques i polítiques. Es parla també d'aspectes personals com són la malaltia hepàtica crònica, les relacions amb la seva primera esposa i fills, amb qui trencà abans de marxar a l'URSS; l'activitat política que desenvolupà en el país dels soviets, la nova família que hi féu i les dificultats per fugir-ne un cop l'estalinisme començà la persecució contra els trotskistes; l'enigmàtica relació amb Mercè Rodoreda; el paper de conseller de Justícia de la Generalitat durant la guerra civil espanyola, on Nin destacà per la seva eficiència i capacitat organitzativa; el lideratge dins del POUM i les desavinences amb altres membres del partit.

Totes aquestes qüestions són tractades per Figuerola amb una estratègia dialògica, fent entrecroçar les diverses veus que s'han aproximat a Nin, per tal de posar de relleu les diferències i contradiccions del mite i aconseguir, finalment, extreure allò que tenen en comú la majoria d'interpretacions i que, per tant, es pot considerar intrínsec de la personalitat del personatge: el seu apassionament, l'interès per buscar l'entesa amb les noves generacions i la voluntat de fer-se comprendre. A continuació, Figuerola refà altra volta el camí oferint un apunt biogràfic, basat, principalment, en textos del propi Nin. Explora especialment el període rus, del que ofereix alguns episodis curiosos com la possible participació de Nin en l'organització dels sindicats xinesos l'any 1927.

A la segona part, «L'home de lletres», Figuerola analitza les diverses facetes que conformen el Nin intel·lectual. En primer lloc, la seva activitat com a mestre i pedagog. Basant-se en els mètodes vigents més moderns que volien afavorir l'actitud activa dels alumnes, el Nin pedagog considerava central la neutralitat de l'ensenyament, és a dir, reivindicava una escola lluny de qualsevol dogmatisme polític, religiós o social, i defensava l'educació en llengua catalana. La vocació pedagògica no l'abandonà mai, i tant en els seus articles com discursos polítics, sempre s'hi entreveia una voluntat d'ensenyar i fer-se entendre. En segon lloc, Figuerola estudia la seva activitat periodística, que des dels catorze anys, quan publicà els seus primers articles a la premsa del Vendrell, conreà en molts moments de la vida. El periodisme no només li serví de guanyapà, sinó també de mitjà per integrar-se en el món intel·lectual i polític barceloní. En tercer lloc, l'autora se centra en la teorització política de Nin, que s'expressà a través de l'oratoría i l'escriptura. Especialment quan retornà de l'URSS esmerçà part del seu temps en conferències de caràcter polític, on, més que recórrer a les emocions per fer-se seu l'auditori, com feien altres oradors, s'esforçava en convèncer amb els seus arguments i explicacions didàctiques. Pel que fa a l'escriptura política, destaquen dos llibres, *Les dictadures dels nostres dies* i *Els moviments d'emancipació nacional*. Figuerola, que reconeix com altres especialistes que aquests assaigs no suposen una aportació original al marxisme i que tenen certes mancances des del punt de vista teòric, matisa que cal entendre'ls en relació amb l'època. La possible maduració teòrica de Nin, que feren posteriorment companys seus que sobrevisqueren a la guerra, es veié estroçada per la seva abrupta mort. Finalment, Figuerola completa la imatge del Nin intel·lectual fent referència a la dimensió de crític literari, decididament menys prolífica que les altres, però no per això menys important. Des de ben jove net havia mostrat interès per la literatura i la lectura, però els primers treballs significatius de crítica els escrigué després del seu retorn de Rússia, en un article per a la premsa i en els pròlegs de les seves traduccions. En l'article, dedicat a la novel·lística soviètica, malgrat estar molt influenciat per la visió i opinions trotskistes sobre els escriptors russos, Nin mostrà el coneixement extens i profund que havia adquirit a l'URSS sobre la literatura soviètica. Pel que fa als pròlegs, tot i ser força heterogenis uns dels altres, tenen com a denominador comú l'enfocament marxista, i permeten intuir el bon crític que hauria estat.

Després d'aquest recorregut pel mite, la vida i l'activitat intel·lectual de l'il·lustre vendrellenc que ofereix l'assaig apassionat de Figuerola, es pot concloure, mentre esperem que surti el segon volum, dedicat a la faceta de traductor, que Nin fou, abans que res, un home de lletres, i que, si es dedicà a la política, fou més per un sentit del deure que per vocació, com també succeí amb altres intel·lectuals de l'època.

GUARDIOLA, Carles-Jordi: *Carles Riba. Retrat de grup. Protagonistes de la cultura catalana del segle XX*, València: Tres i Quatre, 2017.

JORDI MALÉ

Universitat de Lleida

jmale@filcat.udl.cat

Carles-Jordi Guardiola té una amplíssima trajectòria dins el món del llibre: principalment, com a fundador d'Edicions de la Magrana, editorial creada el 1975 i que dirigí durant vint-cinc anys, amb un catàleg que reflecteix bona part de la vida literària catalana del darrer quart del segle XX; i també com a president de l'Associació d'Editors en Llengua Catalana (1982-1985) i com a president del Consell Català del Llibre Infantil i Juvenil (1982-1983). N'ha deixat testimoni en dos llibres: *Per la llengua. Llengua i cultura als Països Catalans, 1939-1977* (1980) i *Ofici d'editar* (1996).

Això no obstant, per a molta gent Guardiola és, sobretot, l'editor de les cartes de Carles Riba: quatre gruixuts volums, profusament anotats, publicats entre 1990 i 2005, la feina per confeccionar els quals arrenca de mitjan anys setanta, amb la seva tesi de llicenciatura sobre l'epistolari entre Carles Riba i l'artista Josep Obiols, presentada el 1976 a la Universitat Autònoma de Barcelona, sota la direcció de Joaquim Molas.

Com que el 2007 Guardiola va publicar una selecció de cartes de Riba, *De casa a casa*, algú podria creure que el present volum és també una tria de cartes ribianes adreçades a uns quants destinataris concrets. Però, de la mateixa manera que l'antic editor de La Magrana ha fet molt més sobre Riba que editar-ne l'epistolari, perquè li ha dedicat altres llibres i textos, aquest *Retrat de grup* va molt més enllà d'una mera recopilació de passatges epistolars.

El títol sencer del llibre, *Carles Riba. Retrat de grup. Protagonistes de la cultura catalana del segle XX*, n'explicita l'objectiu: prenent com a referència la figura de Riba, Guardiola vol oferir una panoràmica, o millor, un retaule de la vida cultural del país, a través d'uns quants dels seus protagonistes, des de principis de segle fins a finals de la dècada dels cinquanta. I ho vol fer principalment a partir de la reproducció dels seus testimonis escrits: les cartes de Riba, certament, en tant que figura central de molts capítols d'aquest retaule, però també les dels seus corresponents,